

YTTRANDE

Datum
2025-03-11

Dnr
R 143-2024

1 (2)

Justitieombudsmannen
Per Lennerbrant

Regeringskansliet
Justitiedepartementet

Yttrande över slutbetänkandet Vissa åtgärder för stärkt återvändandeverksamhet och utlänningskontroll (SOU 2024:80)

(Ju2024/02572)

Riksdagens ombudsmän har getts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet. Utifrån de aspekter som JO i första hand har att beakta vill jag föra fram följande.

Ytterligare befogenheter för att klarlägga en utlännings identitet

I betänkandet finns författningsförslag som innebär ytterligare befogenheter för bl.a. Polismyndigheten för att klarlägga en utlännings identitet. Förslagen innefattar bl.a. att elektronisk kommunikationsutrustning under vissa förutsättningar ska få omhändertas för undersökning i syfte att hitta handlingar som kan bidra till att klarlägga en utlännings identitet. Även sådana avläsningsbara informationssystem som kan nås via den omhändertagna utrustningen ska få undersökas.

Eftersom avsikten är att endast sådana uppgifter som är av betydelse för att klarlägga utlännings identitet ska sparas i ärendet gör utredningen bedömningen att förslagen sammantaget bör leda till relativt begränsad personuppgiftsbehandling (s. 427). Jag ställer mig tveksam till den bedömningen.

Såsom förslagen är utformade kommer de aktuella myndigheterna att kunna få tillgång till omfattande information av privat karaktär och även sådant som kan ge upphov till misstanke om brott. Informationen kan dessutom komma att avse andra personer än den person som är föremål för utredningen. Det framgår också av betänkandet att även information som inte i sig är tillräcklig för att klarlägga utlännings identitet men som ändå kan knyta honom eller henne till ett visst mottagarland kan vara av intresse för berörda myndigheter (s. 341).

Jag invänder inte mot att elektronisk kommunikationsutrustning ska kunna omhändertas och undersökas i syfte att klarlägga en utlännings identitet i den mån det t.ex. avser sökande efter bilder på pass och andra identitetshandlingar. De föreslagna bestämmelserna i utlänningslagen och lagen om särskild kontroll av vissa utläningar är emellertid utformade på ett sätt som ger ytterligare och enligt min mening alltför vida befogenheter. Omfattningen av den information som kan

behandlas bör bli föremål för ytterligare begränsningar. Jag kan därför inte tillstyrka förslagen i denna del med nuvarande utformning.

När det gäller författningsförslagets utformning kan det övervägas att i kursivrubriken före 9 kap. 18 § utlänningslagen tydliggöra att avsnittet även behandlar undersökning av utrustningen. Det kan också övervägas att i den nämnda bestämmelsen ange att det är fråga om att *tillfälligt* omhänderta kommunikationsutrustning (jfr 5 kap. 4 § lagen om särskild kontroll av vissa utläningar och 23 kap. 9 a § rättegångsbalken.)

Verkställighetshinder vid misstanke om brott

Utredningen föreslår en ny bestämmelse om verkställighetshinder i utlänningslagen i de fall en förundersökning har inletts för ett brott i vilket fängelse ingår i straffskalan, innan förundersökningen har lagts ned eller avslutats utan att åtal har väckts. Vidare föreslås en ny bestämmelse i rättegångsbalken om att en åklagare ska få lägga ned en förundersökning om det har beslutats att den misstänkte ska avvisas eller utvisas, det kan antas att brottets straffvärde inte överstiger fängelse i sex månader, och något väsentligt allmänt eller enskilt intresse inte åsidosätts. På detta sätt skapas enligt utredningen ett utrymme för avvägning mellan intresset av lagföring och intresset av att avlägsnandebeslutet verkställs.

Vid denna avvägning är det viktigt att tillräcklig hänsyn tas till målsägandens intressen. I betänkandet görs grundliga överväganden i frågan och det anges att med väsentliga enskilda intressen avses bl.a. brottsoffrets intresse av att brottet utreds och lagförs. Mot den bakgrunden har jag ingen invändning mot förslaget man jag vill ändå framhålla vikten av att målsägandeperspektivet beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Provtagning inför verkställighet av avlägsnandebeslut

Utredningen föreslår en ny lag som ger möjlighet att med tvång provta en utläning för vissa sjukdomar i syfte att kunna verkställa ett avlägsnandebeslut. Syftet är att ett fungerande återvändande ska kunna upprätthållas även under en pågående pandemi. Den reglering som föreslås innebär givetvis ett ingrepp för den enskilde. Jag bedömer dock att utredningen har gjort tillräckliga överväganden mellan de olika intressen som gör sig gällande och att den föreslagna regleringen framstår som proportionerlig.

Yttrandet har beslutats av JO Per Lennerbrant. Dokumentet har fastställts digitalt och har ingen underskrift.

Rättssakkunniga Helena Tyni har föredragit ärendet och byråchefen Sara Johannesson har deltagit i beredningen.